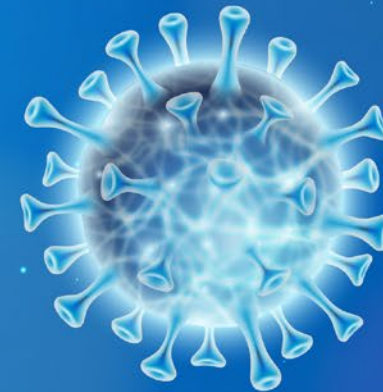

UNITED NATIONS
MONTENEGRO

Brza procjena socijalnog
uticaja epidemije
COVID-a-19 u Crnoj Gori
April 2020.

CILJ, PODACI I METODE

- **Cilj:** Dublje istražiti uticaj rastuće krize na najranjivije grupe, identifikovati „nove“ grupe u društvu koje najviše trpe usljed krize, kao i ranjivosti društva u cjelini.
- **Mješovite metode istraživačkog procesa:**
 - ✓ Nacionalno reprezentativno istraživanje javnog mnjenja (veličina uzorka: 1.021 ispitanik)
 - ✓ Kvalitativno istraživanje
 - ✓ Fokus grupe
 - ✓ Anketa putem platforme U-Report
 - ✓ Intervjui s pripadnicima ranjivih grupa
 - ✓ Analiza sekundarnih podataka: NVO, pružaoci usluga, mediji, izvještavanje javnog sektora
 - ✓ Analiza podataka iz administrativnih izvora.
- Vremenski okvir: **14-30. april 2020. godine**
- Etički standardi

VIŠE OD 2.200 ISPITANIKA

Anketa putem platforme U-Report – za adolescente (505 ispitanika)

Fokus grupe (37 ispitanika)

Intervjui s pripadnicima ranjivih grupa (372 ispitanika)

Roditelji/staratelji - za djecu (278 ispitanika)

Nadležni organi vlasti i organizacije civilnog društva – u slučajevima kada je neposredni kontakt bio nemoguć (28 ispitanika)

Sekundarno prikupljanje podataka, uključujući izvještavanje iz medija i dostupne informacije iz postojećih dokumenata

Podaci iz Integrisanog informacionog sistema socijalnog staranja (socijalni karton) u vezi sa zahtjevima građana za jednokratnu materijalnu pomoć

29 PARTNERA PODRŽALO PRIKUPLJANJE PODATAKA

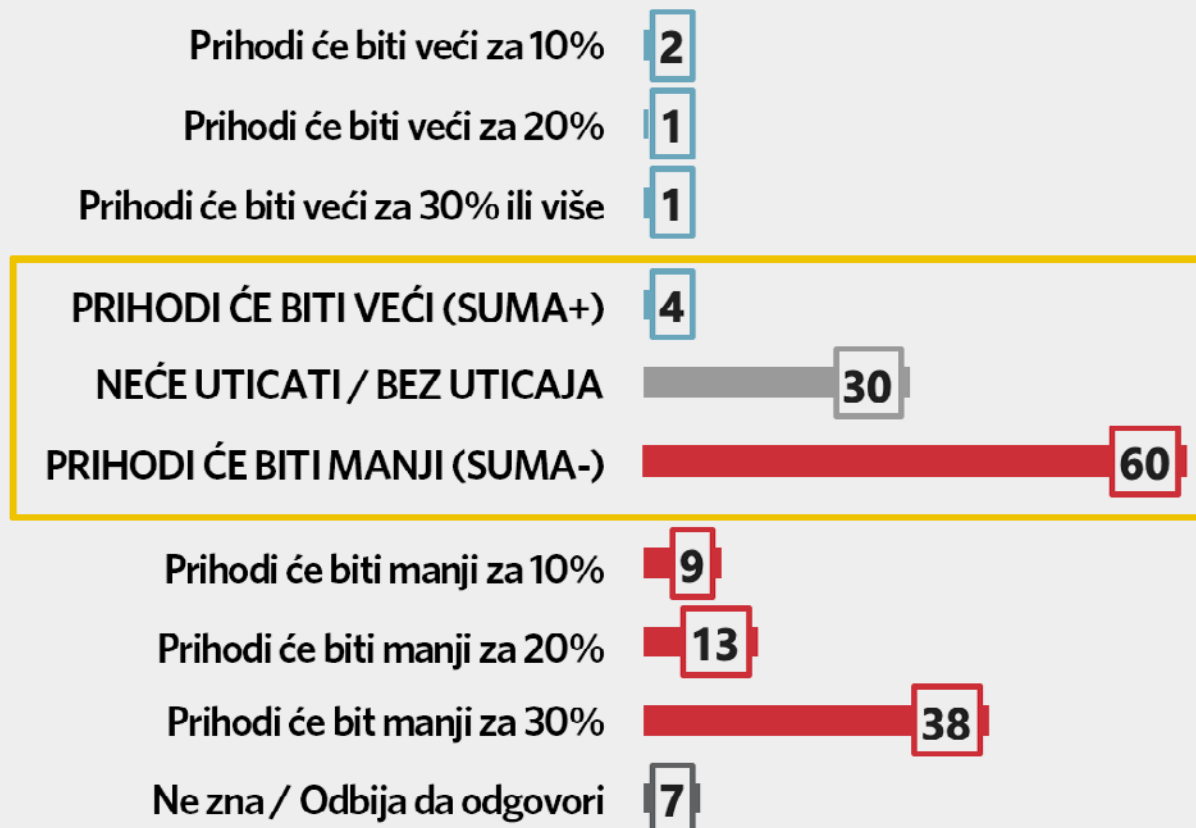
Ministarstvo pravde, Institucija zaštitnika ljudskih prava i sloboda, Uprava policije, Savjet za građansku kontrolu rada policije, Centar za socijalni rad Nikšić, Centar za socijalni rad Mojkovac, Centar za socijalni rad Berane, Centar za socijalni rad Cetinje, JU Dom starih „Grabovac“ Risan, Centar za socijalni rad Kotor, Centar za socijalni rad Bar, Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe s invaliditetom Pljevlja, NVO Udruženje mladih sa hendikepom, NVO Phiren Amenca, NVO Centar za romske inicijative, Centar za djecu i omladinu „Ljubović“, NVF Građanska alijansa, NVO Juventas, Crveni krst Crne Gore, NVO Roditelji, NVO Porodični centar, NVO Centar za prava djeteta, NVO Specijalna Olimpijada, NVO Pedagoški centar Crne Gore, NVO Centar za ženska prava, NVO SOS Podgorica, NVO SOS Nikšić, NVO Sigurna ženska kuća i UNICEF-ova Laboratorija inovacija za mlade

Uticaj COVID-a-19 na opštu populaciju

Percepcija uticaja koronavirusa na finansijsku situaciju u aprilu

- 60% ispitanika vjeruje da će im se prihodi umanjiti
- Četiri od deset ispitanika smatra da će im se prihodi umanjiti za više od 30%

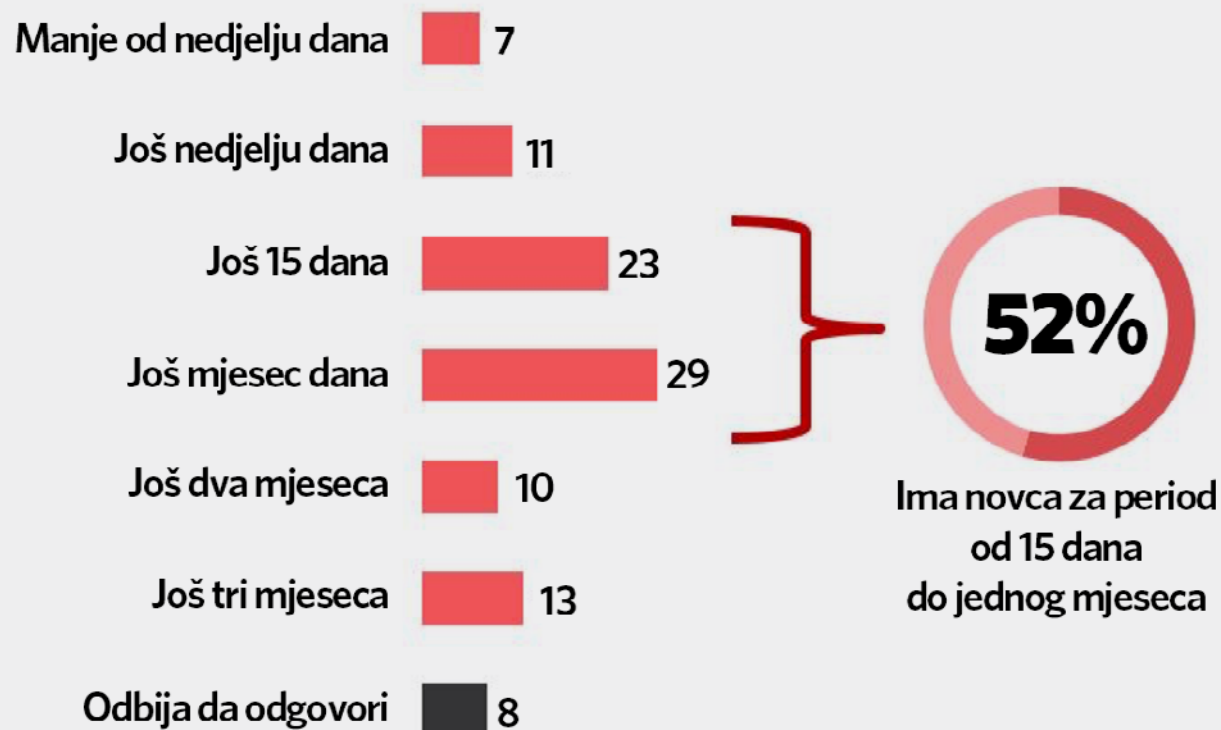
Finansijska održivost domaćinstava

- 15% ispitanika prijavljuje **niži redovni prihod** (plate) nakon pandemije.
- 25% ispitanika prijavljuje **niži prihod** od drugih oblika rada

Stabilnost prihoda **prije** i **nakon** pandemije

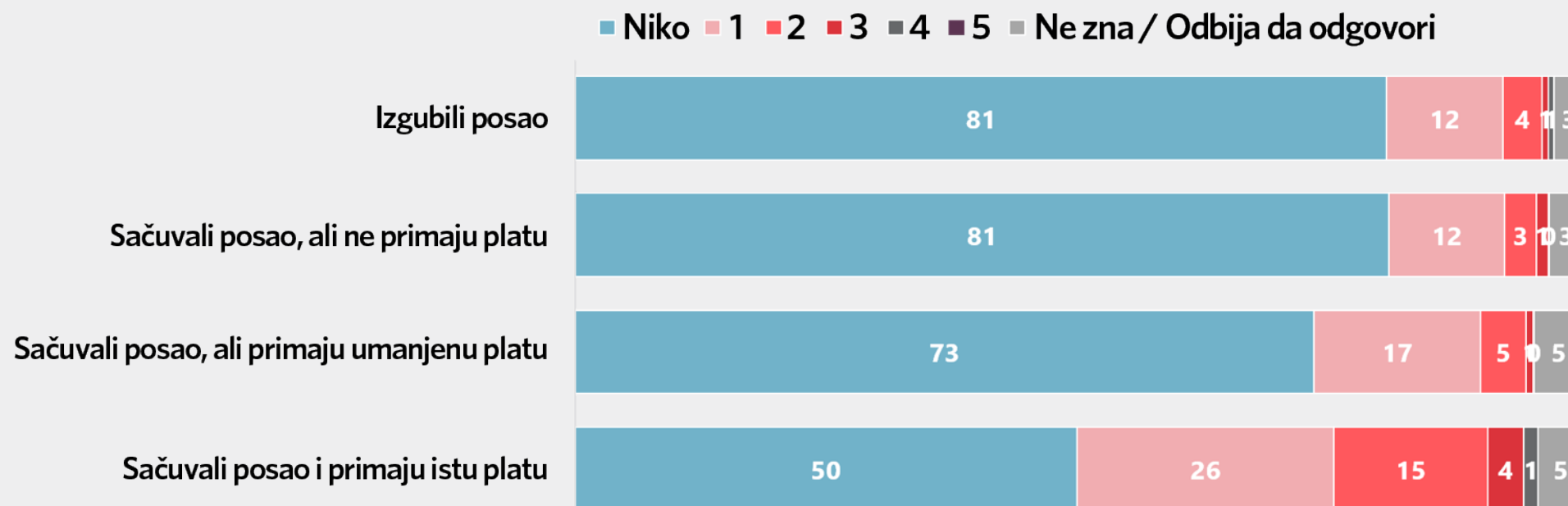
Polovina građana vjeruje da su novčana sredstva i zalihe kojima trenutno raspolažu dovoljna **da zadovolje osnovne potrebe domaćinstva u naredne dvije nedjelje do mjesec dana.**

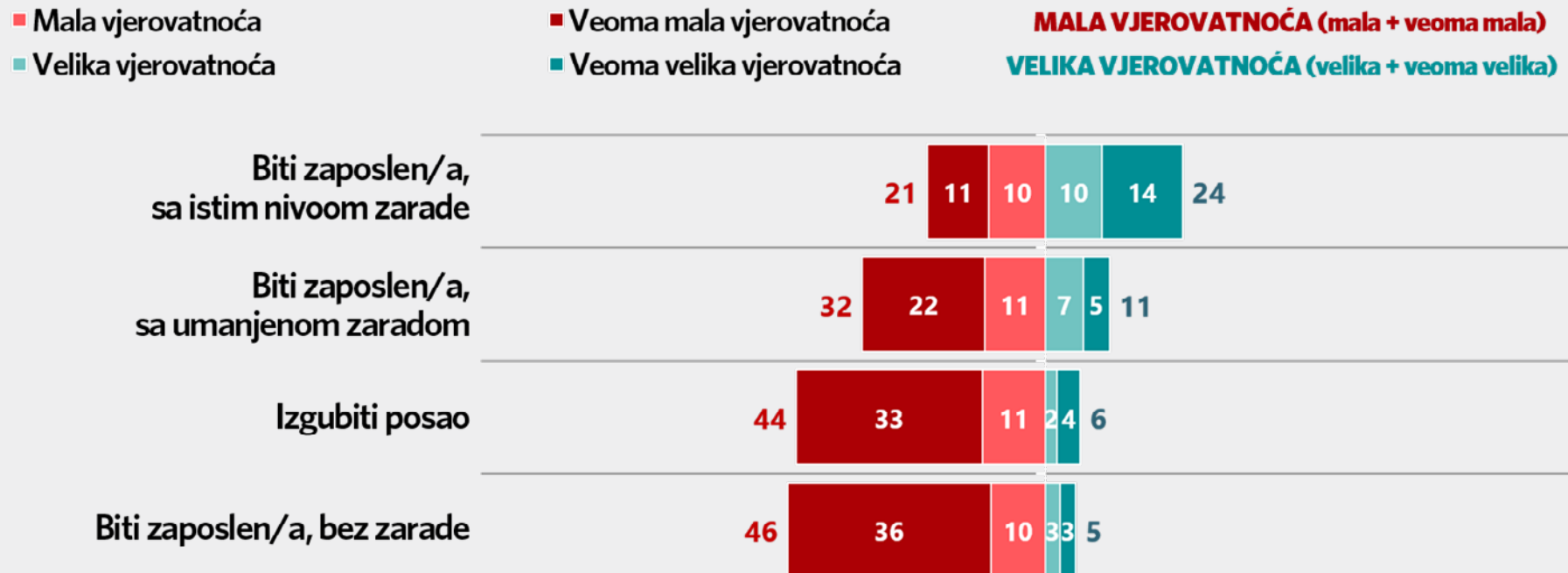
Uticaj koronavirusa na radni status članova domaćinstva

20% ispitanika je
izvijestilo da je izgubilo
posao ili da ne prima platu.

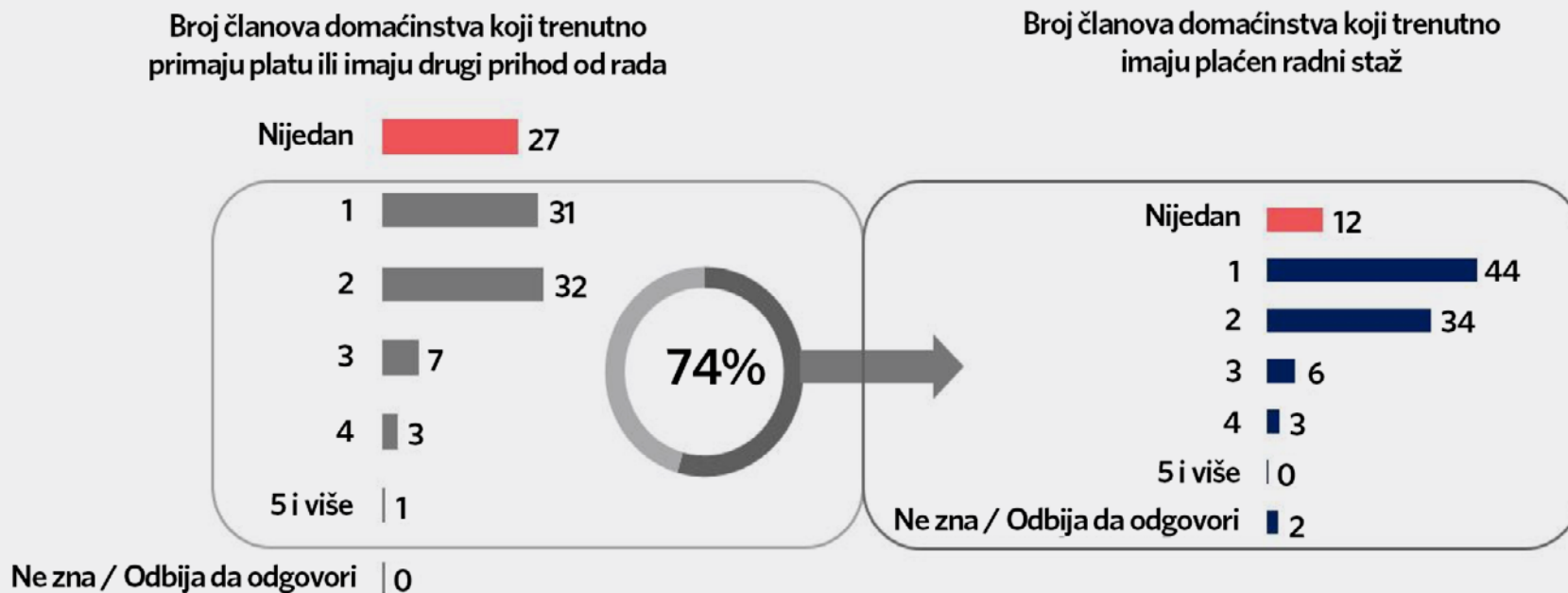

Uticaj koronavirusa na radni status članova domaćinstva

Članovi domaćinstva **koji rade i imaju plaćen radni staž**

- Ukupno **27%** ispitanika navodi da **nijedan član** njihovog domaćinstva **ne prima platu i ne ostvaruje neki drugi prihod od rada**.
- Od onih koji su naveli da ostvaruju prihod od plate, **12%** je izjavilo da **nijedan od članova domaćinstva nema uplaćene doprinose za takav rad**.

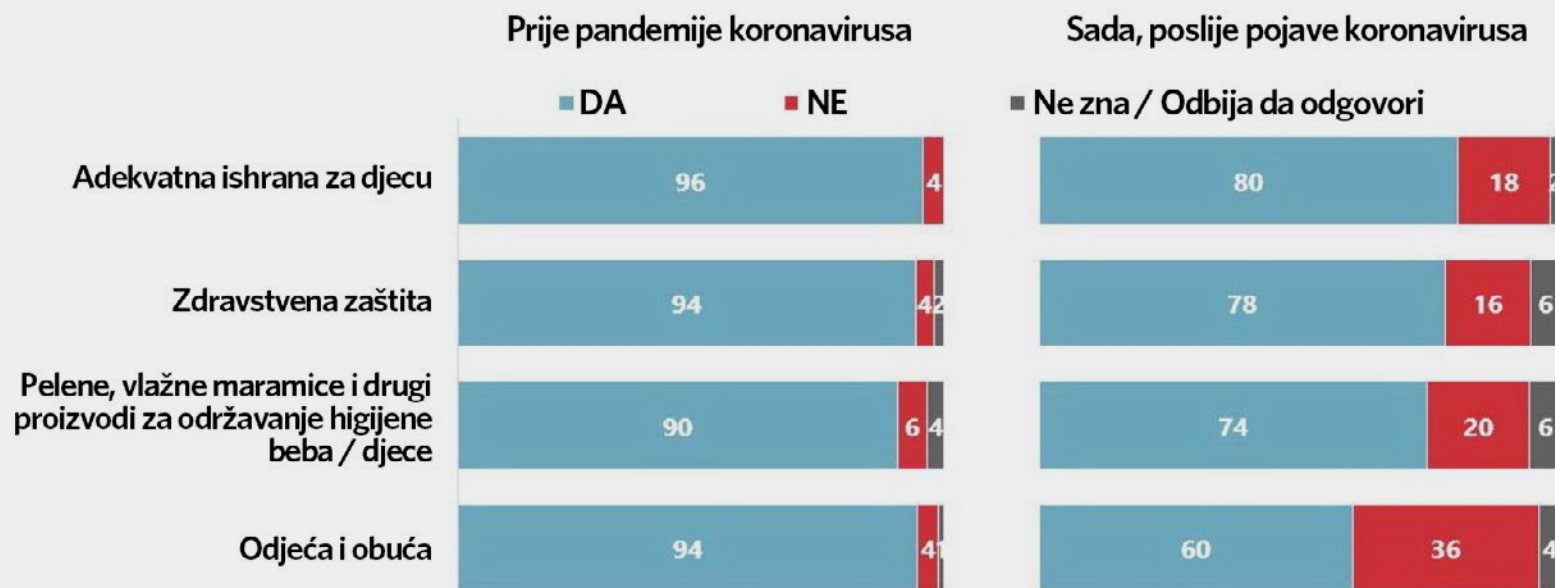

Mogućnost domaćinstva da **priušti različite troškove**

Domaćinstva **sada mogu da priušte manje** nego što su mogla prije pojave pandemije, kad je riječ o osnovnim potrebama, poput **hrane i lijekova**.

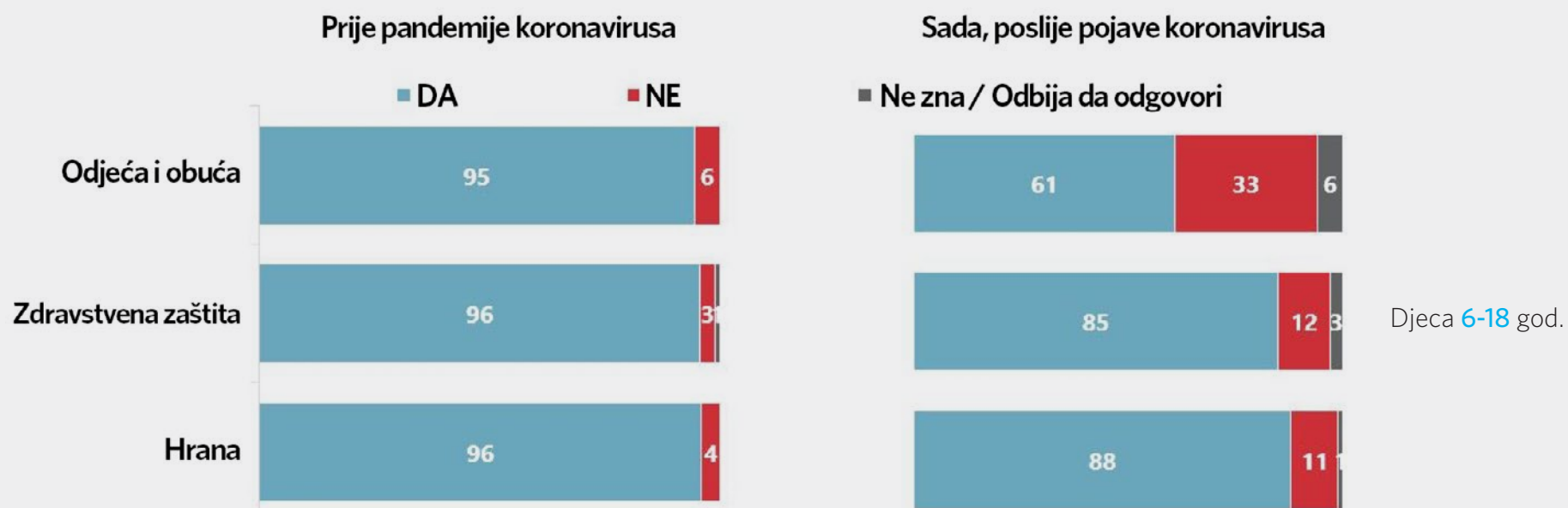

Mogućnost domaćinstva **da priušti proizvode za mlađu djecu**

Djeca 0-6 god.

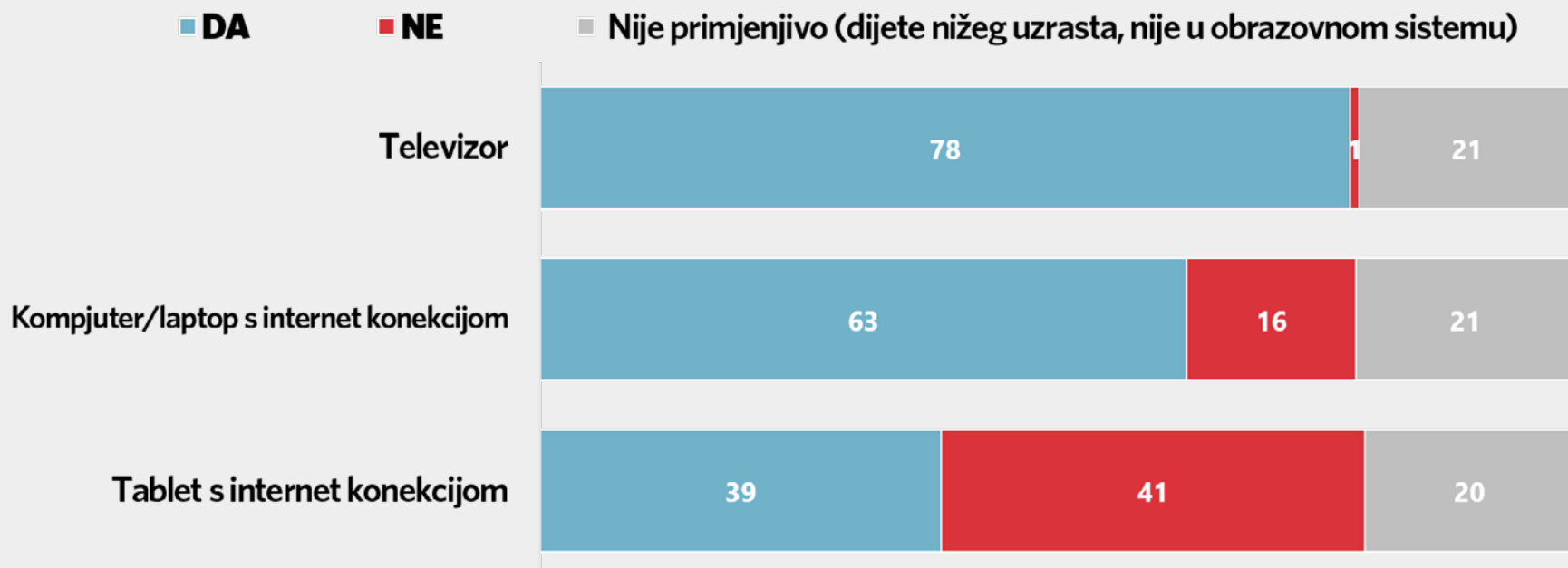
Mogućnost domaćinstva **da priušti proizvode za stariju djecu**

Tehnički uslovi u domaćinstvu **nephodni da bi dijete moglo pratiti obrazovni program na daljinu**

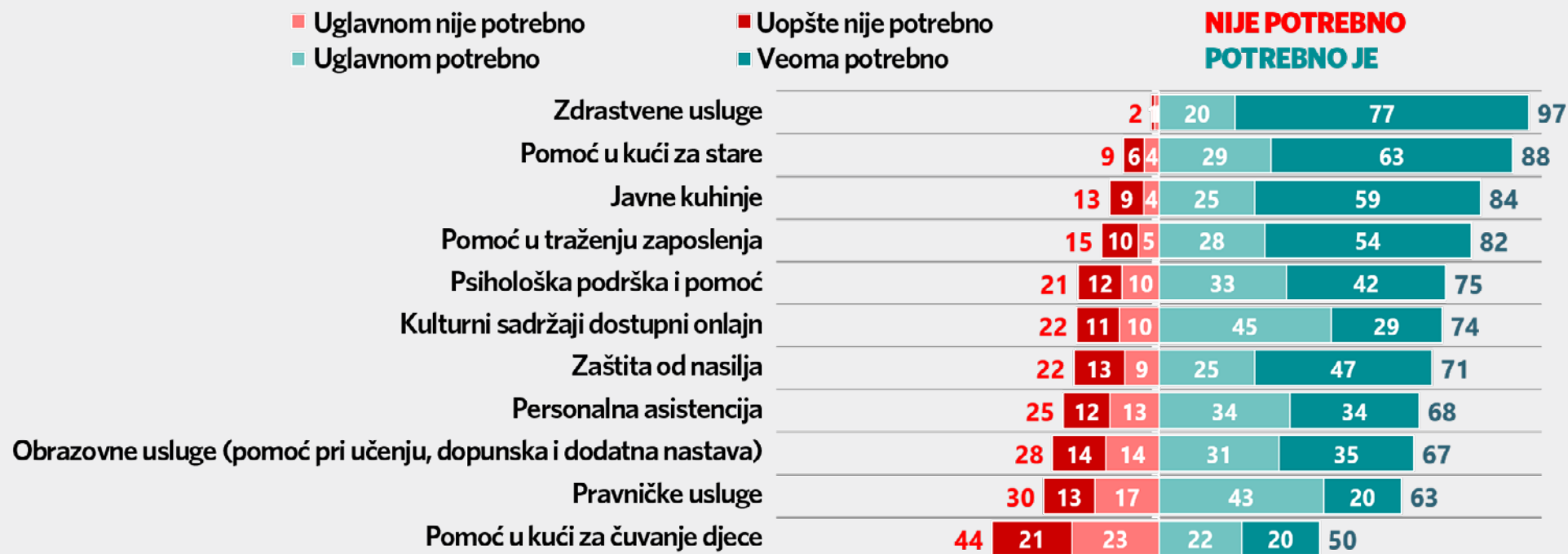
Domaćinstva s djecom mlađom od 18 godina:

- 78% posjeduje televizor,
- 63% posjeduje računar/laptop sa internet vezom,
- 39% ima tablet sa internet vezom.

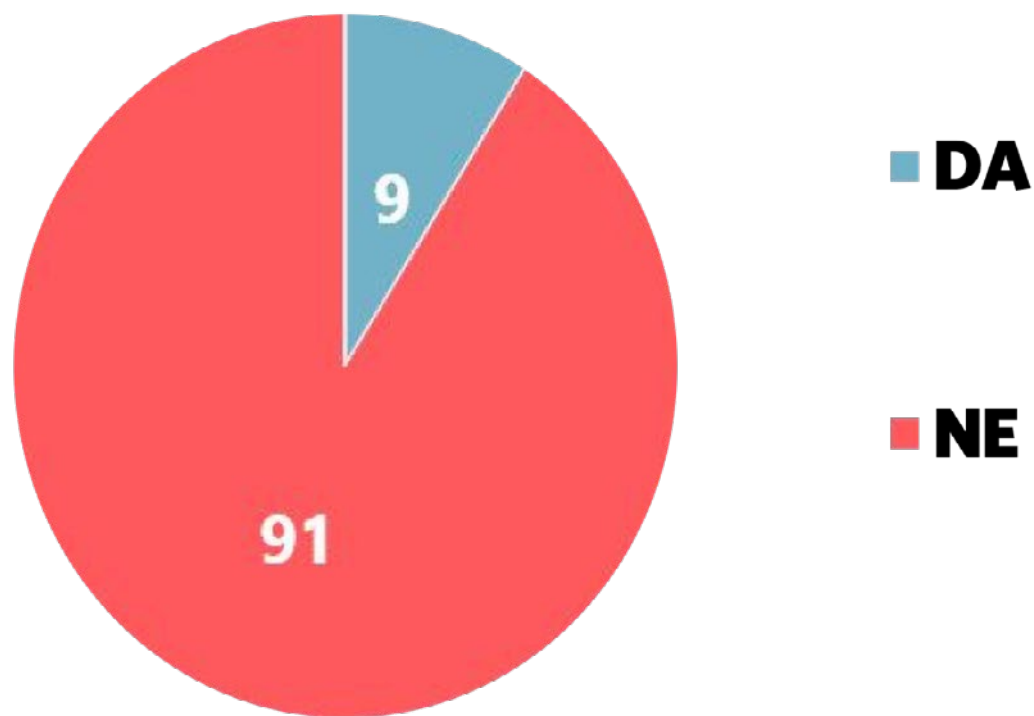
Obračanje za pomoć **pružiocima usluga**

- Većina ispitanika vjeruje da u Crnoj Gori postoji **povećana potreba za zdravstvenim uslugama** i uslugama pomoći **starijim osobama**.

Obraćanje za pomoć **pružiocima usluga**

Da li su se građani od početka pandemije obratili za pomoć nekom od pružalaca usluga?

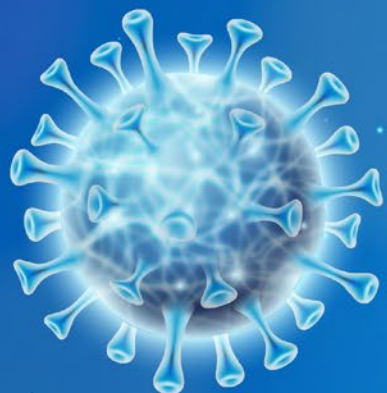
Podaci iz Integrisanog informacionog sistema socijalne zaštite

Broj zahtjeva za jednokratnu novčanu pomoć gotovo se utrostručio, a najveći porast broja zahtjeva zabilježen je u južnoj regiji.

Raspodjela zahtjeva po različitim kategorijama/regijama

	Mart 2020.	April 2020.
Centralna regija	56,43%	58,30%
Sjeverna regija	33,06%	30,53%
Južna regija	10,51%	11,18%
Do 25 godina	7,19%	4,67%
26-40 godina	23,65%	30,61%
41-67 godina	60,17%	56,38%
67 i više godina	8,99%	8,34%
Podnosilac zahtjeva je korisnik socijalne pomoći	27,39%	23,52%
Podnosilac zahtjeva nije korisnik socijalne pomoći	72,61%	76,48%

Uticaj COVID-a-19 na ranjive grupe

Uticaj COVID-a-19 **na djecu**

URGENTNE POTREBE:

- **Hrana i pristup internetu** za učenje na daljinu – porodice koje primaju materijalno obezbjeđenje
- **Hrana, higijenski proizvodi i pomoć u učenju** – romske porodice
- Mogućnost **izlaska na svjež vazduh, fizikalna terapija i druženje** s vršnjacima – djeca sa smetnjama u razvoju
- **Hrana, sport** i druženje s vršnjacima – djeca u hraniteljskim porodicama
- **Hrana**, pristup internetu i **uređaji za učenje na daljinu** – jednoroditeljska domaćinstva i domaćinstva u kojima roditelj(i) ima(ju) istoriju upotrebe psihoaktivnih supstanci

Djeca se plaše same bolesti, zabrinuta su za zdravlje svojih roditelja, ili osjećaju dodatnu anksioznost, npr. usljed straha od nasilja u porodici.

Potvrđena je **potreba za psiho-socijalnom podrškom**.

„Osjećam njihovo nezadovoljstvo, jer ne mogu pratiti onlajn nastavu pošto nemaju laptop. Ranije, kad nam je bio potreban računar, znali bismo otići kod prijatelja, ali sada je to nemoguće.“

*Samohrana majka,
34 godine, Kotor*

Uticaj COVID-a-19 na **adolescente i mlade**

Najpotrebnije javne usluge:

- **Obrazovanje** (51,5%)
- **Zdravstvo** (47,5%)
- **Psihološka podrška/podrška mentalnom zdravlju** (31,3%)

Ukupno 33,9% ispitanika uopšte ne prati nastavu na televiziji

Više od 95% ispitanika koristi onlajn alate (Edmodo, Mudl, Gugl klasrum...) i aplikacije za razmjenu poruka.

- **Više od 95% ispitanika** vjeruje da će se tokom narednih 12 mjeseci suočiti sa značajnim izazovima u pogledu **pronalaženja posla** (bilo privremenog ili stalnog).
- I adolescenti i mladi **naglašavaju važnost mentalnog zdravlja** i smatraju da je **psihološka podrška** – uopšteno gledano – **nedovoljna**, a naročito za mlade ljude.

“

„Zaista sam se radovala što ću ove godine diplomirati, dobiti posao i konačno pomoći svojoj porodici. To bi bio moj način da im se zahvalim na podršci svih ovih godina. Sada nisam sigurna da ću uspjeti da dobijem posao u naredne dvije godine.

*22-godišnja žena
iz Pljevalja*

Uticaj COVID-a-19 na **starije osobe**

- Čak **92,47%** starih osoba strahuje za svoje zdravlje.
- Ukupno **81,91%** navodi da su im prihodi ostali isti.
- Sve veća potreba za: dostavljanjem **hrane** (posebno toplih obroka), **higijenskih proizvoda**, ostalih životnih potrepština i lijekova.
- **Socijalna povezanost** je posebno značajna kako bi se obezbijedile: zdravstvene usluge, pomoć u kući i psihološka podrška.

Svih 11 dnevnih centara za stare zatvoreni su usljed pandemije, ali su institucije odmah prilagodile podršku: topli obroci i životne potrepštine dostavljaju se u domove korisnika.

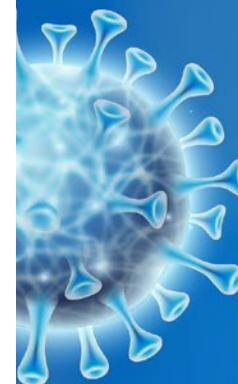
Uticaj COVID-a-19 na **osobe s invaliditetom**

- **Prihodi** znatno umanjeni zbog krize.
- Hitne potrebe: **hrana, higijenski proizvodi, sport i rekreacija, internet i pristupačne informacije.**
- Neophodno: **kontinuitet i dostupnost zdravstvenih usluga, psihološka podrška, pomoć u pronalaženju posla, kao i pomoć u pogledu prevoza i mobilnosti**
- Pomoć za **učenje na daljinu.**
- Poštovanje **ljudskih prava za one koji žive u institucionalnom okruženju** od presudnog je značaja.

„U drugoj polovini marta i prvoj polovini aprila, veliki broj osoba zatražio je psihološku podršku, pravnu pomoć, ili se požalio na nestašicu hrane i drugih osnovnih resursa. Posljedice trenutne situacije postaće potpuno očigledne u narednim mjesecima.”

Udruženje mladih s hendikepom

Uticaj COVID-a-19 na **žrtve rodno zasnovanog nasilja**

- **Povećan je rizik od rodno zasnovanog nasilja** usljed pandemije COVID-19.
- **Otežan je pristup uslugama** i zaštita žrtava.
- **Ograničeno kretanje otežava rad pružaocima usluga** i samim tim i umanjuje mogućnost podrške žrtvama.
- Dok je fokus koordinisanih napora na očuvanju zdravlja populacije, **socijalne i ekonomske poteškoće žrtava nasilja ostaju u drugom planu.**

„Izgubila je posao zbog mjera zatvaranja. Više nije mogla da priušti stan. Bez posla, s djetetom u rukama, u strahu od nasilnog bivšeg partnera, nije imala kuda osim da se vrati u naše sklonište, gdje je bila smještena mjesecima.

Potrebno je da nadležni prepoznaju ovu vrstu proširene podrške žrtvi rodno-zasnovanog nasilja i složenost situacije koja proizlazi iz konteksta pandemije COVID-19, između ostalog i kroz nadoknadu troškova smještaja i ovog tipa podrške.”

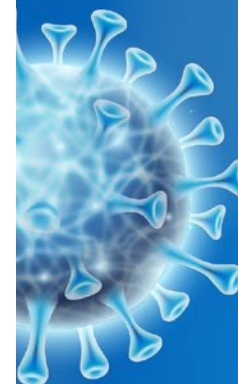
Aktivistkinja NVO koja radi u skloništu

Uticaj COVID-a-19 na **djecu svjedoke/žrtve nasilja**

- **MICS 2018:** 66% (opšta populacija) i 64% (romska naselja) djece starosti 1–4 god. pretrpjela su neku vrstu fizičkog ili psihološkog nasilja od strane odraslih članova domaćinstva.
- Centri za socijalni rad i NVO koje pružaju podršku žrtvama nasilja u porodici ističu **povećanje poziva/zahtjeva za podršku u posljednja dva mjeseca**.
- Jedan CSR navodi da su registrovani novi slučajevi nasilja u porodici.
- Zabrinjava što **djeca žrtve/svjedoci nasilja u porodici nisu vidljiva**.
- CSR se suočavaju s povećanim obimom posredovanja zbog narušenog odnosa bivših supružnika, čija djeca sudskom odlukom borave kod jednog od roditelja.

Psiho-socijalni uticaj karantina, izolacije, stigmatizacije, prekida rutine, društvenih veza i obrazovanja može imati izuzetno negativan uticaj na psihi djeteta.

Uticaj COVID-a-19 na **domicilne Rome**

- Negativan uticaj na životni standard: većina porodica ili je **u potpunosti izgubila prihode** ili su prihodi **značajno umanjeni**.
- Hitno su potrebni: **hrana, higijenski proizvodi, lijekovi, odjeća, smještaj i finansijska podrška za plaćanje računa**.
- Neophodne usluge su: **zdravstvena zaštita, narodna kuhinja, pomoć u pronalaženju posla i pristup relevantnim informacijama i psihološka podrška**.
- Neophodna je podrška djeci da **održe korak sa učenjem na daljinu**.

“

„Živimo u trošnoj baraci bez pristojnih uslova za život. Imamo malu djecu i zabrinuti smo za njihovo zdravlje. Imamo internet, ali ne možemo da pratimo nastavu preko interneta. Dakle, potrebna nam je pomoć u hrani i higijeni, a djeci i podrška pri učenju.“

Muškarac, 35 godina, Konik

Uticaj COVID-a-19 na **izbjeglice (azilante), tražioce međunarodne zaštite i osobe bez državljanstva (u riziku od apatridije)**

- Ukupno **77%** izbjeglica (azilanata), stranaca koji traže međunarodnu zaštitu i osoba u riziku od apatridije izgubilo je posao/prihode.
- Romske i egipćanske izbjeglice suočavaju s nemogućnošću socijalnog distanciranja zbog **neuslovnih i prenaseljenih smještajnih kapaciteta**.
- Najnužnije potrebe izbjeglica (azilanata), stranaca koji traže međunarodnu zaštitu i osoba u riziku od apatridije odnose se na **hranu, higijenske potrepštine i lijekove**.

“

“Moja situacija je veoma teška. Ne mogu da izađem iz svog smještaja kako bih radio i ostvario neki prihod. Moja porodica sada gladije. Hitno su mi potrebni lijekovi, jer moje dijete ima epilepsiju.”

*24-godišnjak iz Berana,
osoba u riziku od apatridije*

Uticaj COVID-a-19 na **migrante (sezonske radnike, strance)**

- Prihodi određenog broja radnika migranata **značajno su umanjeni** (20,5% ispitanika) ili **potpuno umanjeni** (25% ispitanika).
- Mnogi radnici migranti – posebno oni **manje kvalifikovani** – žive **u neuslovnim stambenim objektima koje dijele s velikim brojem ljudi** i gdje je rizik od zaraze veći.
- Najnužnije potrebe radnika migranata odnose se na **higijenske potrepštine** (28,6%), **hranu** (24,8%) i **smještaj** (11,4%).
- Od javnih usluga trenutno su im najpotrebnije **zdravstvene usluge** i pomoć u **pronalaženju posla**.

“

„Šta će se dogoditi ako poslodavac ne bude mogao da priušti da uplati potrebne poreske doprinose za produženje moje radne dozvole? Šta će se desiti sa mnom, da li moram da napustim Crnu Goru?“

45-godišnja žena koja trenutno živi u Podgorici, strankinja s privremenim boravkom

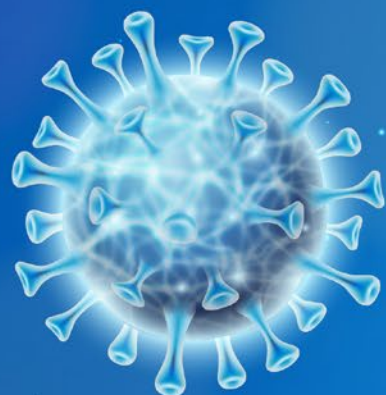
Uticaj COVID-a-19 na **lica koja se nalaze u pritvoru i zatvoru**

Rizik od širenja COVID-a-19 među ovom grupom posebno je visok zbog:

- **neadekvatnih uslova u policijskim pritvorskim ćelijama** (nedostatak vode, sapuna i nedovoljan broj kreveta, što je identifikovano kao problem u Podgorici, Cetinju i Danilovgradu);
- **prenatranosti** istražnog zatvora u Podgorici, u kome boravi 19% više osoba nego što njegov kapacitet može da primi (riječ je isključivo o punoljetnim licima);
- **manjka od 20% zatvorskih službenika**
- problem koji je postojao i prije izbivanja epidemije COVID-a-19, a koji bi sada mogao dodatno da ugrozi pružanje usluga osobama u zatvoru.

U Centru za djecu i omladinu „Ljubović“ nedostaje oprema za učenje na daljinu za osam maloljetnika kojima je izrečena institucionalna mjera upućivanja u vaspitnu ustanovu nezavodskog tipa.

Opšte preporuke

P1. Neophodno je nastaviti s praćenjem stanja ranjivih grupa i osigurati njihovo **direktno uključivanje** u osmišljavanje odluka koje ih se tiču. Prioritet treba dati **pružanju usluga** od kojih zavisi dostojanstven život ovih grupa.

P2. Nastaviti s pružanjem podrške u vidu **prehrambenih artikala, higijenskih paketa** prilagođenih potrebama, te neophodne **odjeće i obuće** za najugroženije grupe stanovništva, posebno za one koji su ostali bez izvora prihoda tokom pandemije. Tamo gdje je to potrebno, podršku proširiti i na **obezbjeđivanje lijekova**.

P3. Osigurati stalnu **dostupnost i pristupačnost zdravstvenih usluga** – kako preventivnih tako i terapijskih – posebno za djecu, osobe s invaliditetom i izbjeglice (azilante), tražioce međunarodne zaštite i osobe u riziku od apatridije, migrante i starije osobe.

P4. Omogućiti **prilagođenu i intenzivnu podršku u vezi s obrazovanjem i opremom neophodnom za učenje na daljinu** djeci iz ranjivih grupa – posebno djeci iz romske zajednice, djeci izbjeglicama (azilantima), djeci sa smetnjama u razvoju, djeci koja su pogođena siromaštvom i djeci koja borave u ustanovama za smještaj (uključujući i centar „Ljubović“) – kako bi im se omogućilo da uče i nastave s obrazovanjem (npr. nadoknađivanjem izgubljene nastave).

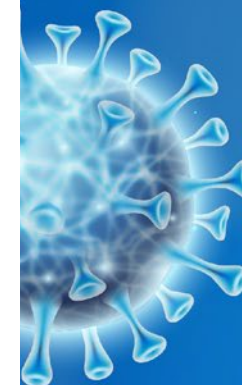
P5. Posredstvom nadležnih institucija, pružiti **psihološku podršku ranjivim zajednicama**, posebno

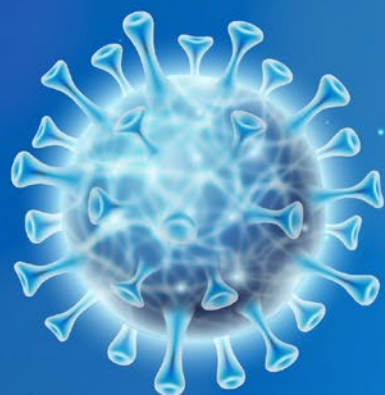
djeci i adolescentima, kao i starijim osobama, kako bi se spriječila pojava anksioznosti, stresa i problema mentalnog zdravlja. Neophodno je proširiti usluge psiho-socijalne podrške na daljinu, koristeći i konvencionalne (telefonske linije) i digitalne tehnologije. Gdje je to moguće, ovu bi podršku trebalo da prati i pojednostavljena obuka starijih osoba o korišćenju dostupnih IKT alata za komunikaciju (Vajber, Vocap, Skajp, Zum itd.).

P6. Nastaviti sa **subvencionisanjem ugroženih porodica** (posebno onih sa djecom školskog uzrasta) u plaćanju računa za struju i pretplate za usluge telefona/interneta, kao i u plaćanju zakupnine za korišćenje stambenog prostora, u skladu s ugovorima o zakupu.

P7. Nastaviti sa sprovođenjem **aktivne politike tržišta rada** i mjera usmjerenih na povećanje **mogućnosti zapošljavanja** onih koji su tokom pandemije izgubili posao i izvore prihoda, ali i mladih – kad situacija to dozvoli (privremeni/sezonski poslovi, stažiranje i mogućnosti stručne prakse, tj. učenja na radnom mjestu).

P8. Pažljivo pratiti evidentan **porast broja zahtjeva za finansijsku podršku** u skladu s dinamikom mjera koje se odnose na COVID-19, imajući u vidu da **pružanje ciljanog i adekvatnog nivoa podrške** može zahtijevati detaljnu analizu takvih zahtjeva (npr. uvid u porodičnu situaciju).

Specifične preporuke

DJECA

P9. Djecu je neophodno zaštititi od siromaštva i socijalne isključenosti **ciljanim i energičnim odgovorom sistema socijalne i dječje zaštite**, koji integriše materijalna davanja i kvalitetne, inkluzivne usluge.

P10. Osigurati da djeca, uključujući i djecu izbjeglice, odrastaju u sigurnom i brižnom okruženju, kroz jačanje usluga za **alternativno zbrinjavanje djece** bez roditeljskog staranja, djece žrtava porodičnog nasilja i druge ranjive djece (srodničko i nesrodničko hraniteljstvo, urgentno hraniteljstvo i specijalizovano hraniteljstvo za djecu sa smetnjama u razvoju).

ADOLESCENTI I MLADI

P11. Osigurati **kvalitetno inkluzivno obrazovanje za adolescente**, što podrazumijeva ulaganje napora da se dopre i do onih koji nisu povezani putem digitalnih tehnologija, a pritom ojačati programe ovladavanja vještinama i programe sticanja istrajnosti (putem formalnih i neformalnih sistema obrazovanja i pružanja usluga).

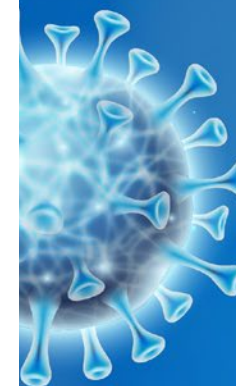
P12. Uložiti dodatne napore za **podršku zapošljavanju mladih**, uključujući privremene/

sezonske poslove, stažiranje i mogućnosti stručne prakse, tj. učenja na radnom mjestu, kako bi se spriječilo da jedna generacija bude „izgubljena“ usljed krize izazvane COVID-om-19.

STARIJE OSOBE

P13. Proširiti distribuciju **hrane**, posebno **toplih obroka, sredstava za ličnu higijenu, lijekova i ostalih potrepnosti**, a organizovati je u skladu sa svim medicinskim pravilima postupanja, osiguravajući da pružaoci usluga na terenu budu obučeni za pravilnu upotrebu i pravilno odlaganje lične zaštitne opreme. Uz to, sva jela moraju biti upakovana i dostavljena na način koji zadovoljava standarde bezbjednosti hrane.

P14. Nastaviti s pružanjem **proširene usluge podrške na daljinu**, kroz stručno savjetovanje i neposrednu komunikaciju sa članovima zajednice, koristeći i konvencionalne (telefonske linije) i digitalne tehnologije. Gdje je to moguće, ovu podršku bi trebalo da prati i pojednostavljena obuka starijih osoba o korišćenju dostupnih IKT alata za komunikaciju (Vajber, Vocap, Skajp, Zum itd.).

OSOBE S INVALIDITETOM

P15. Mjere socijalnog distanciranja treba prilagoditi specifičnim potrebama osoba s invaliditetom i njihovih asistenata, te nastaviti s **podrškom ekonomskoj otpornosti porodica** čiji su članovi osobe s invaliditetom. To podrazumijeva (djelimično) pokrivanje troškova ishrane, komunalija, bilo kakvih novonastalih troškova povezanih s invaliditetom, kao i pružanje podrške njihovom (ponovnom) zapošljavanju.

ŽRTVE RODNO ZASNOVANOG NASILJA

P16. Razviti nove ili unaprijediti postojeće **protokole i pravila** postupanja kako bi se podstakla bolja međuinstitucionalna koordinacija u sprovođenju politika vezanih za rodno zasnovano nasilje. Nastavak redovnog **dijaloga s organizacijama civilnog društva** i organizacijama za prava žena od ključnog je značaja za prepoznavanje i uvođenje novih načina poslovanja, kao što su onlajn pružanje usluga i onlajn grupe za komunikaciju i podršku članovima zajednice. Podrška ženama i djevojkama iz romske zajednice iziskuje posebnu pažnju.

P17. Osmisliti i pokrenuti aktivnosti za **podizanje svijesti javnosti** o rodno zasnovanom nasilju i osnažiti žene da takvo nasilje prijavljuju, čak i u kriznoj situaciji kakva je ova nastala usljed pandemije COVID-a-19. Osigurati da aktivnosti i komunikacija sa zajednicom podrazumijevaju **i informacije o riziku** od povećanog nasilja u porodici, riziku od seksualne eksploatacije djece i informacije o dostupnim uslugama podrške. Posebno je važno ostvariti takvu komunikaciju sa žrtvama nasilja koje se nalaze u izolaciji s partnerima ili drugim članovima porodice koji su skloni zlostavljanju.

DJECA ŽRTVE/SVJEDOCI NASILJA

R18. Povećati **mjere zaštite djece od nasilja**, uključujući i onlajn nasilje, koje predstavlja poseban rizik s obzirom na povećanu aktivnost djece na internetu i društvenim mrežama u vrijeme pandemije. Poseban naglasak treba staviti na ulogu roditelja i nastavnika. Neophodno je poboljšati i promovirati **mehanizme prijavljivanja nasilja** koji su prilagođeni djeci.

R19. Obezbijediti **programe podrške roditeljstvu** kako bi se roditeljima iz ranjivih zajednica, a naročito samohranim roditeljima i onima koji imaju istoriju upotrebe psihoaktivnih supstanci, pomoglo da se izbore s pritiscima.

DOMICILNI ROMI

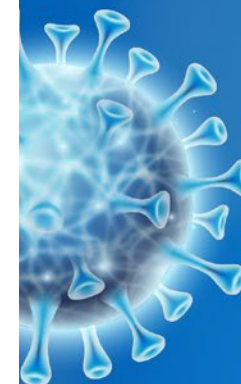
R20. Nastaviti s podrškom **društveno-ekonomskoj istrajnosti romskih porodica** kroz (djelimično) pokrivanje troškova njihove ishrane, lijekova, higijenskih proizvoda, računa za vodu i električnu energiju, podržanjem njihovog (ponovnog) zapošljavanja i osiguravanjem da preporuke i prilagođene relevantne informacije o mjerama u vezi s COVID-om-19 redovno stižu do ove populacije.

OSOBE U PRITVORU I ZATVORU

P21. Neophodno je razmotriti mogućnost poboljšanja **uslova za održavanje lične higijene** (voda, sapun, dovoljan broj kreveta) u pritvorskim jedinicama policije.

IZBJEGLICE, TRAŽIOCI AZILA I OSOBE U RIZIKU OD APATRIDIJE

P22. Osigurati da izbjeglice (azilanti), tražiocu međunarodne zaštite i osobe u riziku od apatridije budu **obuhvaćene svim budućim socio-ekonomskim mjerama**, kako bi se ublažio uticaj mjera koje su usvojene u cilju suzbijanja širenja COVID-a-19 i i pokrenuo društveno-ekonomski oporavak.

UNITED NATIONS
MONTENEGRO

